

METODY KSZTAŁCENIA

METODA KSZTAŁCENIA

- Jest to wypróbowany i systematycznie stosowany układ czynności nauczycieli i uczniów, realizowanych świadomie w celu spowodowania założonych zmian w postawach i wiedzy uczniów.
- Termin „metoda” pochodzi od greckiego słowa „methodos”, co znaczy badanie, sposób badania, droga dochodzenia do prawdy.

METODA KSZTAŁCENIA

- O wartości metody kształcenia decyduje charakter czynności nauczycieli i uczniów oraz mediów edukacyjnych (środków dydaktycznych) wspierających lub zastępujących niektóre czynności.
- Wartość metody zależy zwłaszcza od tego, czy i w jakim stopniu wywołuje ona poznawczą, emocjonalną i praktyczną aktywność samych uczniów, tak niezbędną w badaniu rzeczywistości i oddziaływaniu na nią.

ROZWÓJ METOD KSZTAŁCENIA:

Mimo wielkich osiągnięć Komeńskiego, Pestalozziego i pedagogiki reform – metody słowne panują nadal w nauczaniu.

Rozpatrywanie metod ze względu na ich stronę słowną pozwoliło więc dzielić metody (AKROAMATYCZNE) na:

metody pytające lub poszukujące , które obejmują:

- metodę katechetyczną (pytania i gotowe odpowiedzi)
- metodę heurystyczną – SOKRATYCZNA, polegającą na naprowadzaniu ucznia na drogę samodzielnego dochodzenia do rozwiązania (znalezienia odpowiedzi).

ROZWÓJ METOD KSZTAŁCENIA:

metody akroamatyczne – wykładowe lub podające, (polegające na „przekazywaniu” uczniom wiedzy w gotowej do przyswojenia postaci),

Zaliczamy do nich m.in.:

- Opis;
- Opowiadanie;
- Wykład.

KLASYFIKACJA METOD NAUCZANIA WG N. H. WIERZILINA:

TREŚĆ	METODY		
	Słowne	Oglądowe	Praktyczne
Źródło wiedzy	Słowo	Obiekt oglądany	Zajęcie praktyczne
Nauczyciel przekazuje wiadomość	Słowem	Pokazem	Instruktażem
Uczeń przyswaja wiadomość	Słuchając	Obserwując	Pracując

METODY OPARTE NA SŁOWIE:

- pogadanka
- opis
- opowiadanie
- wykład
- dyskusja
- posługiwanie się (praca z) książką

METODY OGLĄDOWE:

- metoda laboratoryjna (obserwowanie);
- różne odmiany pokazu.

KIEROWANIE OBSERWACJĄ

- jej istotą jest doprowadzenie do tego, aby spostrzeżone zostały istotne cechy i funkcje;

oraz

- aby w wyniku tego, w umyśle uczącego się powstała mentalna reprezentacja obserwowanego obiektu pozwalająca zrozumieć możliwie najszerszą klasę zjawisk, do której należy obserwowany obiekt.

KIEROWANIE OBSERWACJĄ

- Przygotowanie materiału nauczania:
 - wybór materiału i środka ekspozycji;
 - włączenie obserwacji w tok lekcji.
- Praca z uczniami:
 - przygotowanie do obserwacji – co i po co obserwują?
 - doprowadzenie do spostrzeżenia istotnych cech obiektu i cech obserwacji;
 - instruowanie słowne – komentowanie;
 - podsumowanie – wykorzystanie wiedzy zgromadzonej w czasie obserwacji.

METODY OPARTE NA DZIAŁANIU PRAKTYCZNYM:

- różne metody laboratoryjne (przeprowadzanie doświadczeń i eksperymentów);
- różne rodzaje prac/działań technicznych;
- zajęcia o charakterze wytwórczym i/lub produkcyjnym.

TYPOLOGIA METOD KSZTAŁCENIA:

- Można wyodrębnić cztery grupy metod kształcenia (nauczania – uczenia się).
- W każdej z tych grup występują zróżnicowane i bogate czynności nauczyciela i uczniów.
- Cechą specyficzną każdej z nich jest swoista przewaga pewnego rodzaju aktywności nad innymi, z czego wynika, że podział ten nie ma charakteru rozłącznego.

TYPOLOGIA METOD KSZTAŁCENIA:

1. **metody asymilacji wiedzy** oparte głównie na aktywności poznawczej o charakterze reproduktywnym (odtwórczym).
2. **metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy**, zwane problemowymi, oparte na twórczej aktywności poznawczej, polegającej na rozwiązywaniu problemów poznawczych.
3. **metody waloryzacyjne**, zwane też eksponującymi – o dominacji aktywności emocjonalno – artystycznej
4. **metody praktyczne**, cechujące się przewagą aktywności praktyczno – technicznej, zmieniającej otoczenie lub stwarzającej nowe jego formy.

TYPOLOGIA METOD ASYMILACJI WIEDZY

Metody asymilacji wiedzy:

- Pogadanka
- Dyskusja
- Wykład
- Opis
- Opowiadanie
- Praca z książką

TYPOLOGIA METOD SAMODZIELNEGO DOCHODZENIA DO WIEDZY

Metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy:

- Klasyczna metoda problemowa
- Metoda sytuacyjna
- Giełda pomysłów
- Mikronauczanie
- Gry dydaktyczne
- Metody waloryzacyjne
- Metody impresyjne
- Metody ekspresyjne
- Metody praktyczne
- Metody ćwiczebne
- Metody realizacji zadań wytwórczych
- Gry dydaktyczne

POGADANKA

- Polega na rozmowie nauczyciela z uczniem. Gdy w zwykłej rozmowie stawiamy komuś pytanie, zazwyczaj nie znamy odpowiedzi. W pogadance natomiast nauczyciel z reguły zna odpowiedzi na wszystkie zadawane uczniom pytania.
- Ze względu na rolę dydaktyczną, jaką może spełniać ta metoda wyróżnia się następujące jej zastosowanie:
 - pogadanka wstępna;
 - pogadanka przedstawiająca nowe wiadomości;
 - pogadanka utrwalająca.

POGADANKA

- Pogadanka wstępna – ma przygotować uczniów do pracy. Z jednej strony celem jej jest wytworzenie u uczniów stanu gotowości do poznania czegoś nowego. Z drugiej strony celem pogadanki jest zorganizowanie klasy do nowej pracy.
- Pogadanka przedstawiająca nowe wiadomości – ma postać rozmowy, w której chodzi o takie zaktywizowanie uczniów, aby nowe treści, przekazywane im przez nauczyciela zostały przez wszystkich zrozumiane.
- Pogadanka utrwalająca – polega na operowaniu materiałem przyswojonym uprzednio, lecz wymagającym konfrontacji ze sobą oraz zintegrowania w ramach jakichś większych całości. Myślenie polega tu na dochodzeniu do szerszych uogólnień.

POGADANKA

To dialog nierównoprawnych stron: nauczyciela, który stawia różnie zbudowane pytania, i ucznia, który odpowiada; nauczyciel wie do czego zmierza każde pytanie.

Przygotowanie materiału nauczania:

- cel pogadanki;
- analiza merytoryczno – logiczna wiedzy;
- rozłożenie wydobytych elementów między poszczególne pytania;
- zaprojektowanie zadań.

POGADANKA

Praca z uczniami:

- połączenie tematu lekcji z doświadczeniami uczniów;
- dopasowanie pytań i odpowiedzi;
- zebranie i wykorzystanie wiadomości;
- zebranie i wykorzystanie wiadomości zgromadzonych podczas pogadanki.

DYSKUSJA

Polega na wymianie zdań między nauczycielem i uczniami lub tylko między uczniami, przy czym zdania te odbijają poglądy własne uczestników lub odwołują się do poglądów innych osób.

Można wyróżnić kilka odmian dyskusji:

- Dyskusja rozwijająca się w toku wspólnego rozwiązywania problemu; jedną z jej cech jest spontaniczność;
- Dyskusja ukierunkowana na kształtowanie przekonań młodzieży;
- Dyskusja, której celem jest uzupełnienie własnej wiedzy przez uczniów.

DYSKUSJA

- To metoda opanowywania materiału nauczania; jest umiejętnością społeczną, którą można zdobyć posługując się nią.
- Dyskusja służy opanowaniu złożonych form: pojęć, reguł, rozwiązań problemów.
- Jest dobrą podstawą do kształtowania wartości.
- Służy korzystaniu z wiedzy w sytuacjach społecznych, wybieraniu rozwiązania i drogi postępowania w obliczu różnych poglądów i odmiennych celów. Jest sposobem zdobywania autorytetu i przywództwa.
- Aby dyskusja przyniosła efekt, nauczyciel powinien nadać spójność elementom wypowiedzi uczniów.

PRZYGOTOWANIE DYSKUSJI

Przygotowanie materiału nauczania:

- ustalenie celu dyskusji;
- wybór tematu i ustalenie jej rezultatów;
- przewidywanie stanowisk dyskusji;
- opracowanie scenariusza dyskusji;
- umiejscowienie materiału dyskusji w obrębie większej całości.

KIEROWANIE DYSKUSJĄ

Praca z uczniami:

- wprowadzenie do dyskusji;
- ustalenie jej przedmiotu;
- wzbudzenie dyskusji;
- kontrolowanie wychowawczych konsekwencji;
- nadzór nad stroną formalną dyskusji;
- zebranie rezultatów dyskusji.

WYKŁAD

Polega na bezpośrednim lub pośrednim „przekazywaniu” wiadomości jakiemuś audytorium.

- Aktywne uczestniczenie w wykładzie wymaga dużego wysiłku i znacznej dojrzałości umysłowej młodzieży.

Od wykładowców wymaga się, aby opanowali sztukę wykładania, a więc

- aby poza kompetencją merytoryczną, wiązali treść wykładu z życiem, dobierali trafne i interesujące przykłady;
- Starannie i poprawnie się wystawiali;
- logicznie budowali cały wykład i systematycznie przedstawiali jego treść.

TYPY WYKŁADU

- Wykład **konwencjonalny** – w którym treść jest bezpośrednio „przekazywana” przez nauczyciela w gotowej do zapamiętania postaci;
- Wykład **problemowy** – jest ilustracją jakiegoś problemu naukowego albo praktycznego;
- Wykład **konwersatoryjny** – polega na przeplataniu fragmentów mówionych wykładu z wypowiedziami słuchaczy lub z wykonywaniem przez nich odpowiednich zadań teoretycznych lub praktycznych.

PRZYGOTOWANIE WYKŁADU

Przygotowanie materiału nauczania:

- zaprowadzenie logicznego porządku w treści;
- ustalenie celów minimalnych;
- zaplanowanie treści wypoczynkowych i ich miejsca w strukturze wykładu;
- atrakcyjne ujęcie treści;
- problemowy tok wykładu;
- wybór i doskonalenie układu treści (układ liniowy, koncentryczny i spiralny).

PROWADZENIE WYKŁADU

Praca z uczniami:

- zaangażowanie uczuciowe nauczyciela;
- środki audio-wizualne;
- urozmaicenie roli uczniów;
- notowanie wykładu.

OPIS

- Jest najprostszym sposobem zaznajamiania uczniów z nieznanymi im bliżej osobami, zagadnieniami, obiektami, zjawiskami przyrody, krajobrazami geograficznymi, wydarzeniami historycznymi, itp.

OPOWIADANIE

- Polega na przedstawieniu jakiejś akcji – rzeczywistej lub fikcyjnej, która przebiega w określonym czasie.

PRACA Z KSIĄŻKĄ (KOMUNIKATEM MEDIALNYM)

- Źródłem wiedzy dla uczniów (uruchamiający proces uczenia się) może być słowo drukowane (komunikat medialny);
- Przyswojenie tych metod opiera się przede wszystkim na opanowaniu sposobów posługiwania się książką oraz wykorzystywania innych źródeł medialnych: radia, telewizji, filmu, zasobów Internetu, materiałów AI, ...;
- Samodzielne posługiwanie się przez uczniów książką i/lub innym komunikatem medialnym występuje we wszelkich przejawach i sposobach uczenia się.

SPOSOBY PRACY Z KSIĄŻKĄ

- Uczenie się z podręcznika – to sposób stosowany przez ogół nauczycieli;
- U uczniów ważne jest przyzwyczajanie do wyodrębniania informacji najważniejszych;
- Sporządzenie notatek – jest korzystniejsze wtedy, gdy ma miejsce przy powtórnym czytaniu tekstu;
- Posługiwanie się lekturą uzupełniającą i różnymi źródłami medialnymi.

KIEROWANIE KORZYSTANIEM Z MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

Źródła - to wszelkie informacje w utrwalonej postaci (komunikaty medialne), obejmujące materiał uczenia się.

Na umiejętność korzystania ze źródeł składa się:

- wyszukiwanie źródeł;
- wyszukiwanie informacji;
- sprawdzenie i weryfikowanie informacji;
- łączenie (agregacja) informacji w różnych formach i z różnych źródeł.

METODY SAMODZIELNEGO DOCHODZENIA DO WIEDZY:

- Umożliwiają funkcjonowanie wiedzy deklaratywnej przekształcając ją w wiedzę proceduralną.
- Sprzyjają wykrywaniu nowych wiadomości, włączania ich w schematy i struktury wiedzy oraz stosowaniu ich w praktyce.

KLASYCZNA METODA PROBLEMOWA

- Cechą charakterystyczną tej metody jest swoista dominacja uczenia się nad nauczaniem.
- Metoda ta, jak wszystkie metody problemowe wymaga wysokiego kunsztu nauczycielskiego.
- Z jednej strony chodzi tu o znajomość nauczanych treści, a z drugiej o umiejętność zainteresowania uczniów problemem.

KLASYCZNA METODA PROBLEMOWA

Uwzględnia się w niej cztery istotne momenty.

Obejmują one:

- wytwarzanie sytuacji problemowej;
- formułowanie problemów i pomysłów ich rozwiązywania;
- weryfikację pomysłów rozwiązania;
- porządkowanie i stosowanie uzyskanych wyników w nowych zadaniach o charakterze praktycznym lub teoretycznym.

METODA PRZYPADKÓW

- Jest stosunkowo prosta. Polega na rozpatrzeniu przez niewielką grupę uczniów jakiegoś przypadku i rozwiązywaniu jakichś trudności w celu wyjaśnienia tego przypadku.
- Po otrzymaniu opisu wraz z kilkoma pytaniami, na które trzeba odpowiedzieć, uczestnicy w ciągu kilku minut formułują pytania dotyczące tego przypadku, a nauczyciel udziela odpowiedzi na pytania.
- Samo rozwiązanie nie zawsze musi być pewne. Dość często dochodzi do przyjęcia kilku możliwych rozwiązań, wówczas jednak uczniowie mogą domagać się wyjaśnienia, jak rzeczywiście przedstawia się to rozwiązanie.

METODA SYTUACYJNA

Zbliżona do metody przypadków.

- Polega na wprowadzeniu uczniów w jakąś złożoną sytuację, za której takim lub innym rozwiązaniem przemawiają jakieś racje „za” i „przeciw”.
- Zadaniem uczniów jest zrozumieć tę sytuację oraz podjąć decyzję w sprawie jej rozwiązania, a następnie przewidzieć skutki tej decyzji oraz innych ewentualnych decyzji.
- Jest trudna w realizacji – wymaga przygotowania opisów, tablic, schematów itp.

GIEŁDA POMYSŁÓW

- Znana także pod nazwą „burzy mózgów”.
- Polega na zespołowym wytwarzaniu pomysłów rozwiązania jakiegoś problemu / zadania, przy czym chodzi w niej o to, aby zespół rozwiązujący to zadanie wynalazł jak najwięcej pomysłów nowych, niekiedy najbardziej zaskakujących, co stwarza atmosferę swobody i współzawodnictwa.
- Dopiero po zebraniu wszystkich pomysłów poddaje się je ewaluacji (ocenie).

MIKRONAUCZANIE

- To metoda twórczego uczenia się złożonych czynności praktycznych, np. u kandydatów na nauczycieli.
- Stosuje się ją w małych, kilkusobowych grupach, które najpierw obserwują (filmują) odpowiednio wybrany fragment lekcji szkolnej, trwający 5-20 min., a następnie dokonują grupowej analizy i oceny tego fragmentu, aby z kolei jeden z członków grupy mógł przeprowadzić go z nowymi grupami uczniów, już w ulepszonej wersji.
- Może być wykorzystywana także jako uzupełnienie różnych metod wykorzystujących działania praktyczne, ale także np. dyskusji.

GRY DYDAKTYCZNE

Mają wiele odmian. Ich wspólną cechą stanowi obecność pierwiastka zabawy, w każdej z nich:

- **Zabawa** – jest działaniem wykonywanym dla przyjemności, którą sama sprawia; stanowi więc, właśnie przez to, czynnik pożądaný w toku uczenia się.
- **Gra** – jest taką odmianą zabawy, która polega na przestrzeganiu dokładnie sprecyzowanych reguł. Przyzwyczajając się do respektowania reguł gra spełnia ważne funkcje kształcące – wychowujące: służy procesowi poznania, uczy poszanowania przyjętych norm, przyzwyczajają zarówno do wygrywania jak i przegrywania.
- **Wiedza daje radość!!!**

GRY DYDAKTYCZNE

- **Zabawy inscenizacyjne** – zwane też metodą inscenizacji. Polegają na graniu roli w sytuacji fikcyjnej. Inscenizacje o charakterze realnym nadają się do odtwarzania wydarzeń historycznych, biografii sławnych ludzi itp.
- Inscenizacje o zabarwieniu fikcyjnym stosuje się do odtwarzania bajek, legend, utworów literackich, scen z życia. Te zabawy mają również działanie terapeutyczne, które polega na tym, aby jakiś stan zachowań (uczuć, postaw), który jest w uczniach, doprowadzić poprzez podmiotowe ich działania do stanu, który jest pożądany.
- **Gry symulacyjne** – polegają na odtwarzaniu bardziej złożonych sytuacji problemowych, wymagających samodzielnego rozwiązania.

METODY WALORYZACYJNE

- Znamionuje wielkie bogactwo odmian, zależnie bowiem od rodzaju wartości zmienia się sposób ich eksponowania i wpływania na takie składniki osobowości, jak uczucia, a szczególnie uczucia wyższe, przekonania światopoglądowe, postawy, system wartości i charakter.

KIEROWANIE KSZTAŁTOWANIEM SIĘ WARTOŚCI

- (u Okonia **metoda eksponująca**).
- Najwięcej sposobności do pracy wychowawcy w szkole , choćby ze względu na poświęcony czas dostarcza materiał nauczania: zawarte w nim wiadomości służą kształtowaniu w umyśle ucznia wartości.

KIEROWANIE KSZTAŁTOWANIEM SIĘ WARTOŚCI

Przygotowanie materiału nauczania:

- wywołanie nastawienia uczniów sprzyjającego danej wartości i przygotowanie intelektualne do zetknięcia się z nią
- zetknięcie się z wartością i jej spostrzeżenie
- uznanie wartości
- preferowanie wartości
- kształtowanie wiary w wartości
- abstrahowanie z sytuacji, w której występowała
- tworzenie uwewnętrznionego systemu wartości
- podporządkowanie działania wartości
- ukształtowanie światopoglądu

KIEROWANIE KSZTAŁTOWANIEM SIĘ WARTOŚCI

Praca z uczniami:

- przygotowanie nośnika wartości – np. filmu, audiobooka, nagrania dźwiękowego, ...;
- zaplanowanie ekspozycji wartości;
- Omówienie eksponowanej („namawianie” do danej) wartości.

METODY IMPRESYJNE

Sprowadzają się do organizowania uczestnictwa dzieci i młodzieży czy dorosłych w odpowiednio eksponowanych wartościach: społecznych, moralnych, estetycznych, naukowych.

Metoda polega na wywołaniu takich czynności uczniów, jak:

- zdobywanie informacji o dziele eksponowanym i jego twórcy;
- pełne skupienie uczestnictwo w toku ekspozycji dzieła;
- stosowna forma aktywności własnej uczestników, wyrażająca główną ideę dzieła;
- konfrontacja tej idei z zasadami postępowania uczestników i ewentualne wyprowadzenie wniosków praktycznych co do ich własnych postaw i własnego postępowania.

METODY EKSPRESYJNE

- Polegają na stwarzaniu sytuacji, w których uczestnicy sami wytwarzają lub odtwarzają dane wartości, wyrażając niejako siebie, a zarazem je przeżywając, np. czynny udział uczniów w przedstawieniu szkolnym w roli aktorów, scenografów, reżyserów itp.
- W tych i innych formach eksponowania wartości łatwiej niż w innych warunkach następuje utożsamianie się uczestników z wartościami zasługującymi na wybór lub odrzucenie wartości na to nie zasługujących.

METODY PRAKTYCZNE

- Decydują o wpływie człowieka na rzeczywistość.
- Wpływ ten wywiera człowiek przede wszystkim przez swoją pracę jako działalność skierowaną na obiekty i ludzi z zamiarem dokonania w nich przewidywanych zmian.
- Zmieniając rzeczywistość w sposób rozumny, a więc wykorzystując posiadaną przez siebie wiedzę i kierując się wartościowymi celami, człowiek jednocześnie zmienia się sam, kształtuje swoją świadomość, przekonania i postawy, swój stosunek do pracy itp.

METODY ĆWICZEBNE

- Mają na celu usprawnienie uczniów do udziału w realnych zadaniach twórczych.
- Podstawę metody stanowi ćwiczenie, które jest wielokrotnym wykonywaniem jakiejś czynności dla nabycia wprawy i uzyskania coraz wyższej sprawności w działaniach umysłowych i praktycznych.

METODY OPARTE NA DZIAŁALNOŚCI PRAKTYCZNEJ UCZNIÓW

Ułatwiają uczniom bezpośrednie poznanie rzeczywistości.

Ważne jest tu też słowo.

Chodzi tu o kształcenie umiejętności (także nabywanie wiedzy ukrytej - tacit).

Dotyczą nie tylko sfery motoryczno - ruchowej, ale także intelektu:

- metoda laboratoryjna (przeprowadzanie doświadczeń i eksperymentów);
- zajęcia praktyczne.

METODY REALIZACJI ZADAŃ WYTWÓRCZYCH

Mogą one polegać na kierowaniu zajęciami, w czasie których uczniowie wykonują prace użytkowe z drewna, szkła, metalu czy mas plastycznych itp.

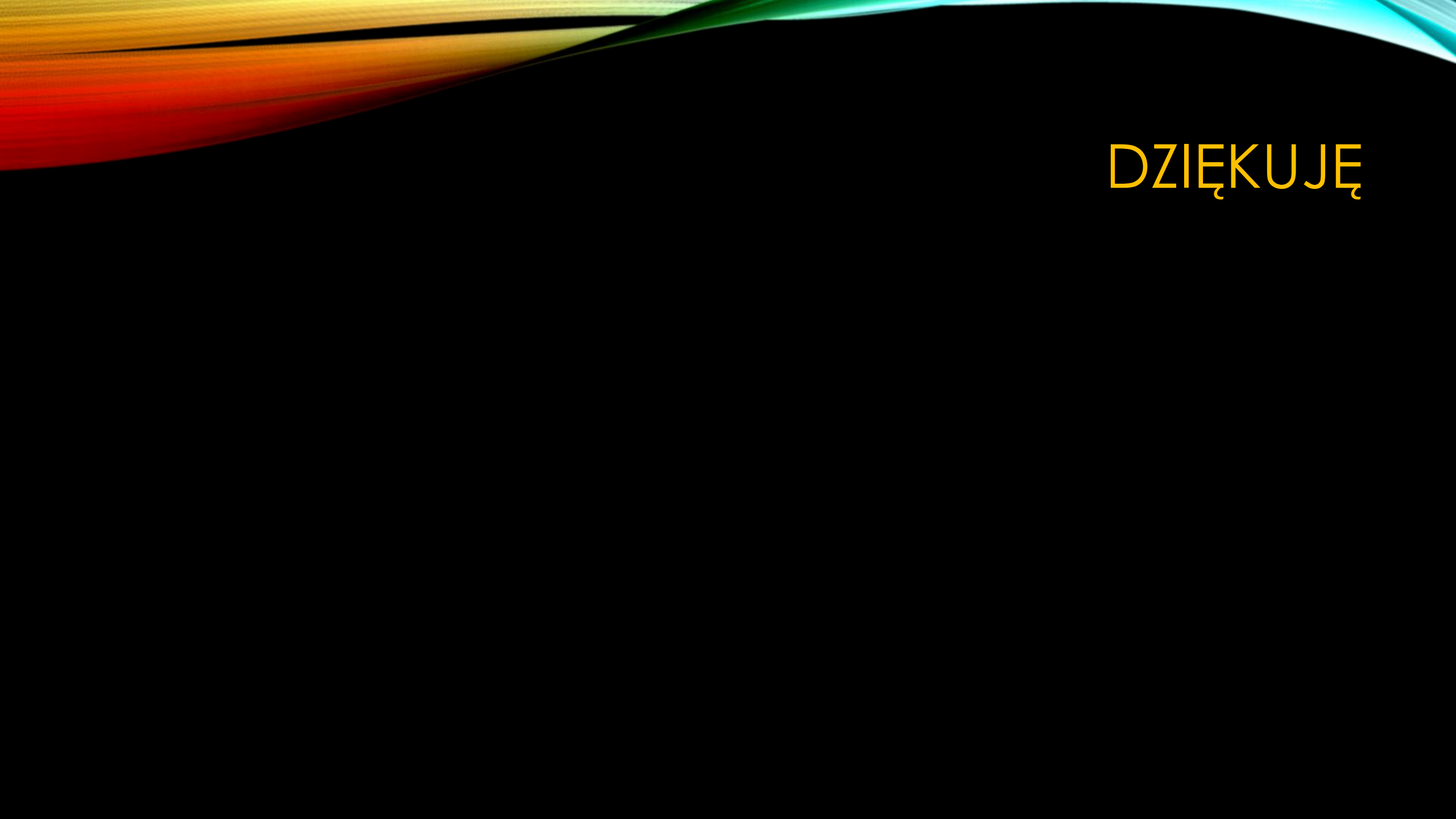
Prace przebiegają według pewnego toku.

- Podstawowe ogniwa toku to:
 - uświadomienie sobie przez uczniów – często przy pomocy nauczyciela – celu, warunków i środków oraz efektu końcowego realizacji danego zadania;
 - opracowanie modeli (rysunków) prac, które mają być wykonane oraz harmonogram czynności;
 - przygotowanie materiałów i narzędzi – na podstawie odpowiednich informacji o nich;
 - wykonywanie prac;
 - samokontrola i kontrola wykonywanych prac, ich indywidualna i ewentualnie zbiorowa ocena.

KIEROWANIE NABYWANIEM UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH

Kierują nimi zawarte w nich zasady.

- Przygotowanie materiału nauczania i infrastruktury edukacyjnej (mediów działaniowych):
 - analiza umiejętności;
 - przygotowanie stanowiska pracy.
- Praca z uczniami:
 - przygotowanie do uczenia się umiejętności;
 - poznanie i ćwiczenie umiejętności: pokaz, instrukcja, model;
 - łączenie czynności składowych;
 - informacje zwrotne;
 - ćwiczenia w działaniu.

The background features a solid black field. A vibrant, multi-colored wavy band runs horizontally across the top of the image. The colors in this band include shades of yellow, orange, red, and green, creating a dynamic, flowing effect.

DZIĘKUJĘ